

Naslov članka/Article:

Kdor si postavlja vprašanja – išče rešitve

Those Who Ask Themselves Questions, Look for Solutions

Avtor/Author:

Anita Dernovšek

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Slovensčina v šoli št. 1/2016, letnik 19

ISSN 1318-864X

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2016

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/slovenscina-v-soli/>

Anita Dernovšek, OŠ Vižmarje - Brod

KDOR SI POSTAVLJA VPRAŠANJA – IŠČE REŠITVE

Naloga odličnih učiteljev je spodbujati navidezno običajne ljudi k neobičajnim prizadevanjem. Težavnost naloge ni toliko v prepoznavanju zmagovalcev: je v ustvarjanju zmagovalcev iz običajnih ljudi.

(K. Patricia Cross)

✎ Članek predstavlja bralno strategijo vprašanje – odgovor, ki omogoča razumevanje in delo z besedilom na treh ravneh. Vsem učiteljem, ne le učiteljem slovenščine, saj smo za razvijanje bralne pismenosti odgovorni učitelji različnih predmetnih področij, ponuja didaktični izziv, s pomočjo katerega bodo dosegli višje miselne procese učencev pri branju, sprejemanju besedila in tvorjenju novih besedil, saj učence postavlja v aktivno vlogo, ki jo učitelji tako radi prevzemamo v dobronamernem početju, da jim moramo vse razložiti in pojasniti, prenašati svoje znanje, pozabljamo pa, da se tudi sami največ naučimo, ko moramo nekaj narediti sami.

Uvod

Živimo v času, ko otroci dobivajo iz okolja številne in hitro zadovoljive pobude za svoja dejanja, ki zapolnjujejo njihov vsakdan z barvitostjo veliko bolj zanimivih dejavnosti, kot so poslušanje učitelja, ki spoštljivo in sočutno poizkuša prenesti svoje bogato znanje, lepo izreko in poklon klasikom slovenskega in svetovnega besednega ustvarjanja, sočutje lirskega subjekta, prevzetost nad pisateljevim orisom, oznako, motivi ravnanj literarnih oseb, medsebojnimi vplivi, dialogi ... V svojih dvajsetih letih poučevanja slovenščine sem se večkrat počutila »osamljeno« med znanjem, delovnimi navadami, spoštovanjem do ustvarjalcev besedil in učencev, evforijo po prebrani knjigi, občutkom nezadovoljstva navkljub avtoriteti, ob navzven uspešnem delu in rezultatom na eni strani ter zdolgočasenimi, notranje nemotiviranimi učenci in zgolj opravljenimi nalogami na drugi strani. Sčasoma sem se začela zavedati, da tega ne morem spremeniti, ampak sprejeti, da moja vloga ni prenašati svojih občutkov in odnosa ter vrednot, ki sem jih skozi izobraževanje in življenje zgradila sama, ampak načrtovati delo in naloge tako, da bodo s pomočjo mojih navodil in zahtev sčasoma razvili svoj odnos, sebe, svojo raven znanja v skladu s svojimi sposobnostmi, če bodo trdo delali in sami prišli do spoznanj in ugotovitev, kdaj tudi doživeli neuspeh, občutek, da se morajo za razvijanje svojih sposobnosti zelo potruditi. Prenehala sem se truditi z načrtovanjem, razmišljanjem, kako jih bom motivirala, ampak sem se odločila, da bom njihovo sodobno tekmovalnost – doseči nekaj, česar drugi ne – izkoristila za doseganje njihove večje aktivnosti, razdovednosti, za raziskovanje, iskanje svojih meja sposobnosti in doseganja rezultatov – tekmovalnosti v učencu samem. Začela sem iskati drugačne delovne okoliščine in priložnosti, da bodo učenci razmišljali, kar sem naj-

bolj pogrešala med usvajanjem nove učne snovi in pri opravljanju domačih nalog, ter imeli možnost sprejemati nove izzive, v katerih bodo lahko napredovali in razvijali svoje sposobnosti ter jih uporabljali. Vsak dan sem bolj uživala, ko sem se spreminjala iz vloge posredovalke znanja v ustvarjalko znanja, učenci pa so postali uporabniki znanja, ki so ga pridobili v skladu s svojimi sposobnostmi, ki so jih razvijali vedno z nalogami, ki so bile na začetku malce zahtevnejše in so zahtevale od njih malce več miselnega napora – postavila sem si visoke cilje, tistim, ki niso zmogli, pa sem pomagala ali pa jim priredila naloge. Svojo pozornost in delo sem usmerila k sposobnejšim učencem v razredu, delovna klima v razredu je kmalu postala prijetnejša in bolj ustvarjalna. Pred obravnavo besedil največ pozornosti namenim izbiri besedila, ki je aktualno in zahtevno za razumevanje, ponuja možnosti za poglobljene in zahtevnejše bralne naloge, ki niso rešljive na prvi pogled, nato si jasno postavim cilje ter načrtujem naloge, s katerimi bom razvijala učenčeve sposobnosti in bodo učenci iskali poti do cilja, ki ga sprva poznam le jaz. Pri doseganju cilja in na poti do njega sem postala le usmerjevalna, da bi sami prišli do cilja, pa čeprav kdaj zaidejo s poti. Če bodo učenci prisiljeni iskati, se bodo zagotovo vrnili na pravo pot in prišli do cilja, saj le kdor išče, ta najde in kar najde, je njegovo. In ta občutek po aktivnem delu in prizadevanjih v učencu vzbudi občutek vrednosti in pozitivne samopodobe. Izhodiščno besedilo za obravnavo je delovno gradivo obema – sprva učitelju, nato še učencu, le da učitelj, ker se je predhodno pripravil na besedilo z nalogami, v njem prepozna tisto, kar bo po aktivnem delu z besedilom prepoznal tudi učenec. Učenčevo delo z besedilom pomeni:

- večkratno branje;
- razumevanje besedišča;
- deliti besedilo na posamezne vsebinske dele;
- ločiti pomembno od nepomembnega (odvisno od bralčevega namena branja besedila);
- prepoznati »pasti« v besedilu;
- prepoznati avtorjev namen, tudi misli, ki niso neposredno izražene, ampak jih mora bralec prepoznati s sklepanjem in povezovanjem;
- miselni napor in daljši delovni čas, da pride do ugotovitev, novih spoznanj;
- odgovarjati na vprašanja, ki od bralca zahtevajo ne le iskanje podatkov iz besedila na prvi pogled, ampak zahtevajo od njega sklepanje, tudi povezovanje prebranega s svojim znanjem;
- si po prebranem besedilu želeli na podlagi novih nalog izraziti sebe, svoje misli, pomisleke, mnenja, sodbe, izkušnje in vedenje.

Če bo šolska izkušnja samostojnega dela z različnimi besedili takšna, bodo tudi sami kasneje besedila sprejemali na enak način, saj bo to njihova lastna delovna izkušnja sprejemanja besedila, ki jim bo postala lastna tudi kasneje v življenju.

Od teorije k praksi

V letošnje šolskem letu smo na šoli želeli dvigniti raven bralne pismenosti. V sodelovanju s Pedagoško fakulteto smo izvedli akcijsko raziskavo, da smo načrtovali dejavnosti, s katerimi bi prav vsi učitelji in strokovni de-

lavci razvijali pri svojem predmetu bralno pismenost in se tako usmerili v dvig bralne pismenosti na naši šoli, saj se zavedamo, da je razvita bralna zmožnost pogoj za vsakodnevno sporazumevanje in uspešno učenje. Vsi sodelujoči smo v času akcijske raziskave (3 mesece) pri svojem predmetu usmerjali svojo pozornost k izbiri zahtevnejših besedil in sestavljanju bralnih nalog na 3 ravneh.

»Vprašanja, ki jih postavlja učitelj ali si jih zastavljajo učenci, lahko delimo po več kriterijih. Po kriteriju delitve glede na vsebino delimo vprašanja oz. ravni razumevanja besedila na:

1. raven: informativna vprašanja (neposredno razumevanje),
2. raven: interpretativna vprašanja (interpretacijsko razumevanje),
3. raven: vprašanja vrednotenja (uporabno, kritično in ustvarjalno).

Vprašanja nižjih ravni zahtevajo samo reprodukcijo spominsko usvojenih podatkov in dejstev, vprašanja višje ravni pa sprožijo višje miselne procese, kot so analiziranje, primerjanje, sintetiziranje itd. S tem ustvarjajo novo znanje« (Pečjak, 2015, str. 164–165).

Pri pouku slovenščine je nalog bralnega razumevanja že veliko, tudi primeri NPZ ponujajo dober primer bralnih nalog na vseh treh ravneh. Če bodo vsi učitelji različnih strokovnih področij razvijali bralno pismenost, kot jo jaz že nekaj časa pri pouku slovenščine (izbrana, aktualna, bolj zahtevna besedila, vprašanja in naloge, ki zahtevajo poglobljeno branje in posledično pisanje – uporaba oz. na novo predelana vsebina, ki izkazuje predhodno razumevanje prebranega), ali ni moja naloga, da naredim več. Razmišljanje me je pripeljalo do svojega deleža pri projektu: Kako naučiti otroke, da že sami sprejemajo prebrano besedilo na treh ravneh, da bodo bolj pozorno spremljali besedilo, ko bodo sami odgovarjali na vprašanja ali ustvarjali nova besedila?

Dejavnosti

Svoje dejavnosti in namen, čemu nekaj počnemo, sem tako kot vedno predstavila učencem – izbrala sem si učence 7. razredov, en razred sem učila še drugo leto, dveh razredov pa ne. Manj razlage in dela je bilo v razredu, v katerem so bili že lansko leto navajeni poglobljenega dela z besedilom, saj so vedeli, da pomeni delo z besedilom večkratno branje, spremljanje svojih misli ob branju, prepoznavi pisca, ki »se igra« z bralčevimi mislimi vedno z nekim namenom, to počne na način, ki ga dober bralec mora prepoznati.

Za začetek sem si izbrala nezahtevno besedilno vrsto, ki sem jo imela ravno takrat načrtovano v ČRUS-u: pripoved o doživetju. Nisem se veliko ukvarjala, ali je besedilo ustrezno ali ne, saj sem vedno otroke učila, da je čisto vsako besedilo napisano z nekim namenom in v njem lahko »poiščemo« pisca – tudi pripovedovanje o doživetju ima lahko več kot namen le prenesti doživljanje nekega dogajanja oz. dogodka. Motivacijska misel, ki sem jim jo posredovala, je bila: Vam je že kdo kdaj pripovedoval o svojih doživetjih s počitnic, da bi v vas hotel vzbuditi kaj več, kot le povedati, kaj in kako je doživel? Se morda le pohvaliti, kako veliko denarja so zapravili, ti želeli le vzbuditi slabo voljo, ker si ne moreš ti privoščiti takšnih počitnic ... Morda mu je uspelo? Ali to prepoznaš?

Načrtovala sem potek naslednjih dejavnosti:

1. Teoretični uvod – predstavitev, namen
2. Branje in delo z besedilom (2 uri) – šolska vaja
3. Sprejemanje besedila po metodi dolgega branja (Jonathan Swift, Guli-verjeva popotovanja)
4. Domača vaja – delo z neumetnostnim besedilom in nove naloge

1. Teoretični uvod – predstavitev, namen

Po pogovoru o tem, kako beremo besedilo, kaj se dogaja v naših glavah, ko beremo, kako spremljamo svoje misli, kaj uporabnega lahko po prebranem besedilu s prebranim počnemo, od česa je odvisno, kako dobri bralci smo itd., sem učence prosila, naj za domačo nalogo napišejo kratko besedilo, o čem smo se pogovarjali pri pouku, kaj so si zapomnili in se jim zdi pomembno in čemu je vredno pri branju besedila namenjati pozornost.

Pogovarjali smo se tudi o treh ravneh vprašanj/nalog.

Nekaj primerov:

Bila je nenavadna ura slovenščine, snov se mi je zdela zelo uporabna. Naučila sem se, da moramo biti pri branju besedila kot slavni kriminalisti, ki raziskujejo umor, vse naj nas zanima, trudimo se prepoznati in razumeti vse, kar je napisal avtor besedila in še več, kar je morda želel prekriti ali pa doseči še kaj drugega. (Tinka)

Če zelo na hitro preberem besedilo, izvem le, o čem avtor piše. Če želim izvedeti podrobnosti, nekaj, kar je avtor želel, da bralec opazi ali pa tudi ne, moram brati bolj pozorno in si že med branjem postavljati vprašanja. (Žiga)

Ko preberem neko besedilo, se vprašam, kaj in o čem bi pisal, če bi moral to, kar sem prebral, uporabiti v nekem drugem besedilu. Zapišem takšne naloge, si izberem eno in jo naredim. Ne zanima me več avtorjeva zgodba, le jaz v novem besedilu. (Miha)

Z nalogami sem bila zelo zadovoljna. Ko so brali naloge, se mi je zdelo, da so zelo ponosni, kot bi bile ugotovitve njihove, vseh mi je bilo, ker sem vedela, da so jim postale lastne in so v njih verjeli, saj sem imela občutek, da vedo, da to znanje potrebujejo. Zavedam se, da »učitelj s svojim celostnim razmišljanjem in ravnanjem predstavlja učencu identifikacijski model. Če je učitelj z učenci v pozitivnih odnosih in s tem posreduje referenčno moč (zmožnost vplivanja neke osebe na drugo osebo zaradi pozitivnega odnosa te osebe), je identifikacija lahko močna. Veščine kritičnega mišljenja, ki jih modelira učitelj, so v tem primeru dobra osnova za modelno učenje teh veščin pri učencih. Zato je pomembno, da učitelj te veščine pozna, jih sistematično in ciljno uporablja ter jih načrtno razvija, s čimer presega tudi svoje morebitne šibkosti na tem področju« (Rupnik Vec, 2005, str. 34).

2. Branje in delo z besedilom (2 uri) – šolska vaja

Napoved dela na začetku šolske ure:

»Danes se bomo učili, kaj in kako delamo z besedilom, ki ga beremo, učili se bomo, kako razmišljati, spremljati svoje misli, ko beremo besedilo, kaj z vsebino početi po prebranem.

To se bomo učili na primeru besedila Prva in morda tudi zadnja pustolovščina puščavskega jezdeca, da si bomo postavljali vprašanja na 2 ravneh in si zadali nove naloge.»

Prebrali smo besedilo in učenci so, kot smo se pogovarjali prejšnjo uro, morali zapisati vprašanja na treh ravneh. Dogovorili smo se, da bomo naslednjo uro brali njihova vprašanja in odgovarjali na vprašanja in presojali, kateri ravni ustrezajo.

Učenci so bili miselno zelo aktivni, največ pozornosti so želeli nameniti »težjim vprašanjem«. Učencem, ki so imeli težave s »težjimi vprašanji«, kot so jih poimenovali oni, sem dovolila, da napišejo čim več vprašanj 1. ravni, naj postavljajo takšna vprašanja, da bodo sošolci morali na vprašanje odgovoriti večstavčno. Učenec, ki ima težave z razumevanjem besedila in zapomnitvijo, ni razumel, kaj želim, da naredi, zato sem mu rekla, naj napiše obnovo prebranega in se trudi, da ne dela slovničnih in pravopisnih napak ter piše daljše povedi, saj ponavadi piše v enostavnih povedih. Učenci so izkazali veliko delavnost in neobremenjeno prebirali besedila večkrat brez nerganja – raziskovali so besedilo. »Različnost nalog v heterogeni skupini pri bralnem dogodku – to je demokratičnem pogovoru o besedilu – privede do različnosti dosežkov: ti so lahko povprečni, slabši ali boljši od povprečja in so kot taki izhodišče individualiziranega pristopa k razvijanju pismenosti (na vseh njenih ravneh). Ker pa je bralni dogodek vodeno in h konkretnim učnim ciljem usmerjeno, ne pa prostočasno branje, je mentorjeva naloga, da s prilagojenimi pristopi do različnih učencev skrbi za napredek vseh: tako tistih z manj kot tistih z bolj razvitimi možnostmi« (Saksida, 2014, str. 36).

Medtem ko so učenci delali z besedilom, sem na njih poskušala vplivati kot bralni model, »s poudarkom na razvoju samostojnega postavljanja vprašanj, saj ta strategija postopno vodi učenca do tega, da so sposobni samostojno analizirati besedilna vprašanja in nanje poiskati ustrezen odgovor« (Pečjak, 2012, str. 84), na ta način sem tudi spremljala njihovo delo in aktivnost ter raven razmišljanja.

A: Kaj je osnovni pogoj, da lahko razumemo besedilo?

B: Da znamo brati. Da razumemo večino ali pa vse besede v besedilu.

A: S katerimi vprašanji se je po prebranem besedilu najlažje pogovarjati?

B: Na tista, ki jih takoj najdemo v besedilu.

A: Zakaj je na ta vprašanja najlažje odgovoriti?

B: Ker jih samo poiščeš v besedilu. Ker so že zapisane v besedilu.

A: Ali ko berete, spremljate svoje misli? Vam zapisano, morda le način izražanja, porodi kakšno misel, občutek?

B: Ja. Včasih.

A: Kaj? Kakšne?

A: Kaj pa naslov – ustreza vsebina naslovu?

B: Je izviren, zanimiv, drugačen ...

A: Je vredno nameniti pozornost naslovu? Pojasni.

Kaj lahko iz besedila Puščavski jelec izvemo o avtorju in načinu pisanja?

B: Da je uporabljal izvirne besede (besedne zveze).

A: Čemu?

B: Da bi bil nam, mladostnikom, izviren. Da ne bi bilo njegovo pripovedovanje nezanimivo za mladega bralca. Da bi tudi mi bili pozorni, ko pišemo, si tudi izmišljevali takšne besede.

A: V besedilu si podčrtajte besede, besedne zveze, povedi, s katerimi ti avtor pove več? Kaj? Kako mu je to uspelo?

A: Zapiši sošolcu/sošolki vprašanje, s katerim boš želel izvedeti, ali je ona ugotovil/a isto, tako da bo moral/a svojo ugotovitev pojasniti, na podlagi česa je to sklepal/a.

To vprašanje mu/ji tudi postavi. Če se vajini ugotovitvi ujemata, čestitaj sošolcu/sošolki, sebi pa dvakrat, saj ti je uspelo dobro postaviti vprašanje.

Nekaj primerov vprašanj, ki so jih postavili učenci:

I. raven:

1. Kje sta se potepala prijatelja?
2. Na kateri živali sta jahala?
3. Koliko časa je trajala ježa?
4. S kom sta se odpravila na pot?
5. Katero jed se je znašla na mizi, ko so obiskali staroselce v starodavnem mestu?

II. raven:

1. Iz česa v avtorjevem pripovedovanju lahko sklepaš, da je bil utrujen?
2. Se ti zdi, da je avtor samokritičen? Pojasni.
3. Kdaj se ti je zdel avtor ponosen? Zakaj?
4. Kdaj je bi vznemirjen?
5. Na podlagi česa lahko sklepaš o njegovem odnosu do kamele? Se njegovo razpoloženje menja ali ostaja ves čas enako?
6. Iz česa v besedilu lahko sklepaš, da se je avtor vdal v usodo?
7. Ali si Mitja želi ponoviti svojo pustolovščino? Pojasni.
8. Kaj je želel avtor povedati o vodiču, ko je zapisal, da je vodič »pozabil povedati«, da bosta kameli sunkoviti vstali?
9. Iz katere povedi sklepaš, da je bila ježa naporna?
10. Označi avtorja kot pisca le na podlagi izbire besedišča, načina izražanja? Kaj lahko poveš o njegovem načinu pripovedovanja?

Učenci so morali za domačo nalogo zapisati primere nalog – navodil za pisanje novega besedila, ki se bo navezovalo na izhodiščno besedilo.

Primeri nalog/predlogov:

1. Program turistične agencije, ki oglašuje ježo na kamelah po puščavi.
2. Pogovor med prijateljema, kaj sta doživela (navezujoč se na izhodiščno besedilo).
3. Zapiši, kaj bi svetoval avtor besedila prijatelju, ki se namerava odpraviti v Maroko. Napiši besedilo – nasvet.
4. Avtor je zvečer o doživetem po elektronski pošti napisal pismo:
 - svoji ženi, da bi se ji zasmilil, saj je jezna ostala doma, ker je avtor odšel na potovanje s prijateljem in ne z njo;
 - svojemu sosedu, kateremu bi se o doživetem rad pohvalil.

(Svojega namena ne smeš neposredno izraziti z besedami – Se ti kaj smilim? Veš, kaj sem doživel danes? Pripoveduj o doživetju, tvoj namen naj bo izražen prikrito.)

3. Sprejemanje besedila po metodi dolgega branja (Jonathan Swift, Guliverjeva popotovanja)

Ker sem bila z delom, aktivnostjo otrok in šolsko ter domačo vajo zadovoljna, sem želela to, kar smo se na(učili), preizkusiti po mojem mnenju z zahtevnejšo sporazumevalno dejavnostjo – poslušanjem po metodi dolgega branja. Odločila sem se, da bom učencem brala literarno delo Jonathana Swifta, Guliverjeva potovanja, ki predstavljajo besedilo, ki ga bralec lahko sprejema skorajda kot pravljico oz. fantazijsko besedilo, lahko pa v njem prepozna veliko več. Opozorila sem jih, naj ne pozabijo, kaj vse smo se že naučili o sprejemanju besedila, ker pa besedila nimajo pred seboj, ampak ga sprejemajo le slušno, naj bodo še bolj pozorni. Pozorno naj spremljajo slišano in naj spremljajo svoje misli o prebranem, saj se bomo poleg zgodbe pogovarjali tudi o tem, kakšne misli so se jim porodile ob poslušanju, kaj vse so prepoznali.

Sledile so naloge z naslednjimi šolskimi in domačimi vajami.

1. učni list:

Cilj: Delo z besedilom na 2. ravni

Dejavnosti po prebranem odlomku Liliput v vojni (ustna šolska vaja po prebranem besedilu v šoli, domača pisna vaja, odgovori in novo besedilo.

Liliput v vojni – delo z besedilom

1. Še enkrat preberi besedilo in odgovori na vprašanja. Odgovori naj bodo večstavčni, kjer je potrebno opisati, pojasniti, izraziti svoje mnenje, napišite kratka besedila.
2. Česa se je Guliver zavedal še preden se je lotil Blefuskujskih ladij? Na podlagi česa to sklepaš?
3. Po »vojni« so Blefuskujci našli Guliverjev listek, na katerega je Guliver po točkah naredil načrt, kot si ga je zamislil. V oklepaju je pri vsaki točki svojo zamisel tudi utemeljil, zakaj se je tako odločil. Kaj je pisalo na listku? Navezuj se na prebrano besedilo.
4. Koliko vojnih žrtev je bilo med Blefuskujci? Zakaj?
5. So se Blefuskujci borili ali so se umaknili? Po čem lahko to sklepaš?
6. Iz česa v besedilu lahko sklepaš, da je bil Guliver premišljen mož? Navedi 2 primera.
7. S katerimi dejanji lahko pojasniš Guliverjevo iznajdljivost? Navedi več kot en primer.
8. Iz katerega Guliverjevega dejanja lahko sklepaš, da je bil Guliver sočuten človek?
9. S katerima dejanjema je kralj Guliverju, ko se je vrnil na Liliput, izkazal spoštovanje?
10. Po čem lahko sklepaš, da je bilo kralj pretirano željen slave?
11. Po čem lahko sklepaš, da je bil Guliver odločen človek in je imel svoja moralna prepričanja?
12. Kakšno mnenje je imel Guliver o Blefuskujcih? Pojasni.

13. Po čem sklepaš, da je bil Guliver po srečanju s kraljem zadovoljen oziroma nezadovoljen?
14. Označi Blefuskujece s tremi lastnostmi. Svoje odločitve utemelji.
15. Po čem lahko sklepaš, da je bil kralj še dolgo časa jezen na Guliverja?
16. Zakaj je Guliver menil, da je politično življenje nevarno?

Poustvarjalno pisanje

1. Kraljica se je maščevala Guliverju (domišljajska pripoved)
2. Predstavljaš si, da si blefuskujski mladenič, ki je bil na ladji, ko se je odvijala liliputansko-blefuskujska vojna (pripoved o doživetju). Na začetku svoje zgodbe napiši, kaj ti je že oče kot otroku pripovedoval o Liliputancih, v jedrnem delu pripoveduj o doživetju vojne in v zaključku opiši, zakaj in kako ste pogostili Liliputance. Pazi na slovnično, pravopisno in lepopisno ustreznost.
3. Preberi misli, poljubno izberi naslov in ga poveži z Guliverjevim in kraljevim značajem na podlagi njunih dejanj ter napiši besedilo.

Če si le preveč želiš in za to nič ne narediš, tega gotovo ne dobiš.

Sprejmi, kar imaš in daj, kar lahko daš.

Ne zahtevaj od drugih, če ti tega ne morejo dati, ker boš povzročil le spor
in slabo voljo.

(razlagalni spis)

.....

Vsi učenci so se lotili nalog, čeprav so imeli nekateri težave. Vse narejene naloge preberemo in se o njih pogovorimo. Menim, da se pri pregledovanju nalog, ki jih vedno glasno preberemo, učijo od sposobnejših učencev in napredujejo. Predvsem pri besedilnih nalogah lahko ob poslušanju besedil uspešnejših učencev spremljajo in vrednotijo ustreznost, kar so napisali sami. Ko bodo sami ponovno reševali podobne naloge, se bodo tega spomnili in s ponovnim poskušanjem dvignili raven svojih sposobnosti. Sledenje vedno enakemu načinu dela, utrjevanje in večkratno ponavljanje ter opozarjanje na načrtovano delo z besedilom so učiteljeve dejavnosti, ki vodijo k boljšim besedilom, ki so rezultat zbranosti in poglobljenega dela z besedilom. Opazila sem zadovoljstvo učencev s svojimi nalogami, saj so odraz zahtevnega dela, ki so mu morali posvetiti veliko časa, zbranost in višjo miselno aktivnost.

Ko izbiram besedila, s katerimi želim razvijati bralno razumevanje, se pravzaprav igram, iščem med njimi povezave, to, kar pravzaprav želim tudi od otrok – da iščejo, primerjajo, kritično sprejemajo, skratka razmišljajo. »Slog poučevanja pri tem ni tako zelo drugačen od poučevanja športnih veščin. Kot učitelj morate biti le jasni glede tega, kaj hočete, pa tudi prepričani, da vas učenci razumejo. Uporabljajte veliko primerov, da pokažete, kaj pričakujete. Pomembno je, da učite »iz središča«. Mogoče vam to ne bo vedno uspelo, boste pa vsaj vedeli, kaj delate« (de Bono, 2014, str. 37). Za neko besedilo se odločim, če ponuja dovolj možnosti za ustvarjanje nalog, s katerimi razvijam bralno pismenost. Trudim se, da je vsebina besedila aktualna in z njo tudi presenetim učence.

4. Delo z neumetnostnim besedilom in nove naloge

Cilj: Delo z besedilom na vseh treh ravneh

Dejavnosti po prebranem besedilu *Guliver med pritlikavci* – domača pisna vaja, odgovori in novo besedilo.

.....

Guliver med pritlikavci

sobota, 15. avgust 2015

Ko vstopiš v delavnico, kjer nastaja pomanjšana različica Toronta, je, kot bi prišel v otroško igralnico. A oblikovalci, računalničarji, elektrikarji, študentje ... opravljajo resno delo - uresničujejo poslovno idejo, ki naj bi od leta 2017 privabljala trume turistov, šolarjev in domačinov. Pri nastajanju mini Toronta sodeluje tudi Stanley Zibera, po očetu Slovenec s koreninami na Premu in Ostrožnem Brdu.

↘ **Slika 1:** Stanley Zibera skrbi za elektronske možgane, ki v maketah in figuricah prebudijo življenje.
Foto: Jana Kriebelj

Stanley Zibera nam delavnico razkaže s precejšnjim ponosom, saj je takšen mini svet, ki se bo uradno imenoval *Our home & miniature land*, novost v Kanadi. Stanley ima pri nastajanju Toronta v pomanjšani podobi eno ključnih vlog - sodelavci ga imenujejo nevrolog razstave. »*To šaljivo ime so mi dali, ker gradim možgane celotne razstave. Odgovoren sem za tehnologijo in za to, kako to tehnologijo povezati med seboj,*« pojasnjuje v Torontu rojeni računalničar.

Živahno mini mesto

Na razstavo nas odpelje z računalnikom pod pazduho. Za tem, kar je danes videti le preprost klik in v pretežni meri kar sprožitev sistema na daljavo, se skrivajo ure programiranja, Stanleyjeva opornica za hrbet pa dokazuje, da je že nešteto krat po kolenih zlezel pod mize in povezoval žičke med seboj. Delo je zanimivo, ustvarjalno, prikimava, no, ko se je treba z vsako še tako majhno hiško ukvarjati ure in ure, lahko postane nekoliko duhamorno, a ta občutek izgine takoj, ko se ozre na celoto.

Ko prižge vse lučke v hišah in nebotičnikih, osvetli pomanjšani CN Tower, ki še štiri desetletja po dograditvi velja za enega najvišjih komunikacijskih stolpov na svetu, in z elektroniko sproži zapiranje strehe najbolj znane-ga kanadskega stadiona Rogers centra (Kanadčani se radi pohvalijo, da je imel njihov stadion prvi na svetu v celoti zložljivo streho), pred gledalci zaživi živahno mini mesto, po velikosti sicer največje v Kanadi.

Ekipa, ki jo je za izgradnjo Toronta v pomanjšani podobi najel kanadski poslovnež **Jean-Louis Brenninkmeijer**, je model glavne železniške postaje Union Station gradila štiri mesece, 12 mesecev je trajala gradnja večnamenske športne dvorane Air Canada Centre, še dlje gradnja že omenjenega Rogers centra ... »*Samo v enem nebotičniku je vgrajenih približno 2000 led žarnic,*« med prikazovanjem, kako njegovi sodelavci ročno vgrajujejo drobne lučke, pove Stanley.

Večina lučk v nebotičnikih, skoncentriranih v strogem središču Toronta, in v družinskih hiškah, ki zlasti tujemu obiskovalcu kot na pladnju prikažejo tipično kanadsko gradnjo, že sveti. Stanley zdaj načrtuje osvetlitev le še za dva nebotičnika. »*Zame je na razstavi najbolj zanimivo tisto, česar obiskovalci verjetno ne bodo nikoli videli: enajst nadzornih plošč, 20 kilometrov žic in tehnologija z vsega sveta, ki ni namenjena temu, da bi delovala skupaj, a smo jo mi povezali in spravili v tek,*« pove.

Odprtje leta 2017

Začeli so pri Torontu, na daljši rok pa načrtujejo verodostojen prikaz vseh največjih kanadskih znamenitosti, vključno z Niagarskimi slapovi. Kanada v pomanjšani podobi sicer ni nekaj novega v svetu - Brenninkmeijer je zamišljal zanjo dobil v Hamburgu, kjer so pred 15 leti odprli svoj mini Wunderland. V mini zgodbi o Torontu izstopa predvsem prizadevanje njenih ustvarjalcev, da bi razstavo naredili čim bolj dinamično, podprto s sodobnimi tehnologijami in aplikacijami, polno svetlobnih in drugih efektov, ki jih sprožijo obiskovalci, torej takšno, da bi pritegnila sodobno publiko, ki se brez dražljajev začne hitro dolgočasiti.

Poleg turistov med obiskovalci vidijo tudi šolske skupine in domačine, ki naj bi na prikazu svojega domačega kraja v pomanjšanem merilu videli, kako mesto sploh živi in deluje, spoznavali geografijo in zgodovino svojega okolja in se na posebnih delavnicah tudi sami preizkusili v modelarstvu. Mini Toronto je kraj, kjer bi lahko tudi suhoparne matematične naloge v slogu »*vlak A gre s postaje ob X uri, vlak B pa ob Y uri, kdaj se bosta srečala?*« postale otrokom bolj zanimive. V pomanjšanem mestu je namreč kilometer in pol mini železniških tirov, na katerih se bodo stalno srečevali mini vlaki.

Odprtje razstave načrtujejo za poletje 2017, ko bo Kanada praznovala 150-letnico svoje ustanovitve. Do tokrat naj bi bilo vse nared za to, da bo Toronto v pomanjšani podobi zaživel v strogem središču Toronta, ob vznožju CN Towerja, poleg Rogers centra in akvarija.

JANA KREBELJ

Vir: <http://www.primorske.si/Plus/7--Val/Guliver-med-pritlikavci>

.....

2. učni list

I. raven

1. Kdo ustvarja živahno mini mesto?
2. Miniatura katerega mesta se ustvarja?
3. Katere zgradbe so že izdelane?

4. Zakaj so Kanadčani ponosni na stadion Rogers center?
5. Čemu se pri gradnji mini mesta posveča največ pozornosti?
6. Zakaj in čemu se trudijo razstavo narediti čim bolj dinamično?
7. Kako jim bo to uspelo?
8. Kdaj in ob katerem pomembnem dogodku bo odprta razstava?
9. Komu bo razstava namenjena?
10. Kaj Stanleyja pri delu navdušuje, kaj pa ga utruja? Iz česa to sklepaš?
11. Po čem v besedilu lahko sklepaš, da si je avtorica v živo ogledala ustvarjanje miniaturnega mesta?

II. raven

1. Glede na temo razloži naslov časopisnega članka.
2. Če primerjaš Guliverja in Stanleyja, kaj skupnega najdeš pri obeh? Navedi 2 primera in ju pojasni.
3. Kanadčani so si sposodili poimenovanje za Stanleyja z medicinskega področja. Kako bi ga poimenovali, če bi izraz iskali na kakšnem drugem strokovnem področju? Pojasni.
4. Iz česa v besedilu lahko sklepaš, da avtorica besedila občuduje Stanleyjevo delo? Navedi vsaj tri primere.
5. Kako so Torontčani poimenovali Stanleyja? Mu je to ime všeč? Po čem lahko to sklepaš?
6. Iz česa v besedilu lahko sklepaš, da je miniaturno mesto posnetek realnega mesta?

III. raven

- a) Predstavljaš si, da si si že ogledal razstavo. Svojemu sošolcu/sošolki napiši pismo in pripoveduj o tem dogodku. Uporabi vse podatke, ki so o razstavi zapisani v izhodiščnem besedilu.
- b) Predstavljaš si, da si novinar, ki se je s Stanleyjem Zibernom pogovarjal o ustvarjanju razstave in je naredil intervju. Zapiši ga. Intervjuju daj tudi zanimiv naslov.
- c) Predstavljaš si, da si bil na razstavi v Torontu, kjer si si ogledal razstavo. Navdušen si bil nad Stanleyjem in v njem si videl podobnosti z Guliverjem v mestu Liliputancev. Napiši besedilo, v katerem boš združil Guliverjev značaj in njegova dejanja v Liliputu s Stanleyjevim značajem in njegovim ustvarjanjem (kot jih lahko prepoznaš iz izhodiščnega besedila). Kako bi pojasnil/-a njune skupne značajske lastnosti, ki jih lahko sklepaš iz prebranih besedil?

.....

Zaključek

Zagotovo bom sledila novim izkušnjam ter pozornost še vedno namenjala načrtovanemu razvijanju bralne pismenosti, na način kot ga sama trenutno najbolje znam, zahtevala od otrok razmišljanje, zbranost, natančnost in miselno prisotnost ves čas ukvarjanja z besedilom – od prvega branja, vprašanj in novih nalog. Spoznala sem, da so otroci bolj pozorni na sprejemanje vsebine prebranega besedila, če vedo, da si bodo morali sami postavljati vprašanja na treh ravneh. Navdušena sem bila nad izjavo učenca, ki je bil mnenja, naj preskočimo vprašanja I. ravni, saj so dolgočasna. Vem, da si

učenci danes želijo nalog in preizkušenj, ki so malce nedosegljive, saj doseganje le-teh, prinaša potrditve – lastne vrednosti in uma. »Kar je torej otrok danes sposoben narediti v sodelovanju, bo jutri zmožen samostojno. Pri otrocih je torej smiselno le tisto poučevanje, ki se pomika pred razvoj in s tem razvoj spodbuja, vendar je treba upoštevati, da je otroka mogoče naučiti le tisto, česar se je že sposoben naučiti« (Vigotski, 2010, str. 250), zato ne smemo pozabiti na območje njegovega bližnjega razvoja. Nestrokovno in nepedagoško bi ga bilo pustiti neznano kje in ne razvijati njegovih sposobnosti, kakršneoli že so – visoke ali nizke, in bralne pismenosti kot vrednoto slehernega posameznika, njegovo **mišljenje in govor** – pogovor z besedilom, avtorjem, s seboj in sogovorniki ter širšim družbenim kontekstom.

POVZETEK

Prispevek predstavlja bralno učno strategijo vprašanje – odgovor s konkretnimi dejavnostmi, vprašanji in razumevanjem besedila na 3. ravneh ter vzpodbujanje in vodenje učencev, da sami razvijajo sposobnosti omenjene bralne strategije ter poglobljenega dela z besedilom. Učiteljeva odgovornost in dolžnost je razvijati učenčeve sposobnosti, ki jih potrebuje za razvijanje temeljne bralne pismenosti ne glede na njegove trenutne zmožnosti, s poudarkom na zahtevnejših bralnih nalogah in učiteljevih ambicioznejših pričakovanjih. Članek prinaša konkretne in preverjene pristope, ki so bistveni za dvig bralne pismenosti. Cilj prispevka je z učitelji deliti primer dobre prakse ter ga vključiti kot model vzpodbudnega učnega okolja in sodobnega pouka.

Ključne besede: branje, šolska interpretacija, poustvarjalno pisanje

Viri in literatura

- Pečjak, S., Gradišar, A., 2015: *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S., 2012: *Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Saksida, I., 2014: *Nadarjeni (kritični) bralci in njihovi (ambiciozni) mentorji pri bralnem dogodku*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Rupnik Vec, T., 2005: *Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- De Bono, E., 2014. *Naučite svojega otroka razmišljati*. Maribor: Rotis.
- Vigotski, L. S., 2010. *Mišljenje in govor*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Vogel, J., Čuden, M., Košak, T., 2014. *Slovenščina 7: Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Swift, J., 1997. *Guliverjeva potovanja*. Ljubljana: Karantanija.
- *Guliver med pritlikavci*: <http://www.primorske.si/Plus/7--Val/Guliver-med-pritlikavci> (dostop 12. 11. 2015).